

***Zagrożenia asymetryczne współczesnego świata*, pod red.
S. Wojciechowskiego, R. Fiedlera, Poznań 2009, ss. 298.**

W 2009 roku Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu opublikowało książkę pt. *Zagrożenia asymetryczne współczesnego świata*, która jest pracą zbiorową pod redakcją Sebastiana Wojciechowskiego i Radosława Fiedlera. Publikacja ta jest jednym z elementów składowych projektu badawczego „Sytuacja geopolityczna współczesnego świata” realizowanego przez Zakład Studiów Strategicznych UAM. Pracownikami tego Zakładu są redaktorzy naukowi książki.

Poszczególne rozdziały recenzowanej pracy napisało 23 Autorów reprezentujących 9 ważnych polskich ośrodków naukowych (obok Poznania są to Warszawa, Wrocław, Gdańsk, Lublin, Toruń, Gdynia, Olsztyn, Zielona Góra). Autorzy są przedstawicielami różnych dziedzin nauki i praktyki, w tym nauk o polityce, nauk wojskowych, nauk historycznych, ekonomii.

Wybór tematyki ocenianej książki jest w pełni uzasadniony. Problematykę zaprezentowaną w publikacji należy uznać za bardzo interesującą i aktualną, a także istotną z punktu widzenia rozwoju cywilizacyjnego i społeczno-gospodarczego. Jest to również tematyka interdyscyplinarna, wielowymiarowa i złożona, a zarazem w warunkach polskich tylko częściowo rozpoznana. Należy zauważyć, że współcześnie podkreśla się wielką rolę zagadnień bezpieczeństwa. Bardzo duże znaczenie przypisuje się też prowadzeniu badań odnoszących się do kontekstu globalnego. Jednocześnie cechą wielu zjawisk i procesów społecznych, politycznych i ekonomicznych jest asymetryczność.

Uwzględniając zarysowane uwarunkowania warto zaakcentować, że za przykład dostrzegania na świecie wagi problematyki asymetryczności w naukach społecznych można uznać przyznanie w 2001 roku Nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii „za analizę rynków z asymetrią informacji” trzem naukowcom ze Stanów Zjednoczonych, którymi byli George A. Akerlof, Andrew M. Spence i Joseph E. Stiglitz. Na rynkach cechujących się asymetrią informacji część uczestników rynku ma lepsze informacje od pozostałych.

Recenzowana książka liczy 298 stron. Zasadniczo składa się z dwóch wyodrębnionych części. W najobszerniejszej części pierwszej pt. *Asymetryczność – istota i charakter zagadnienia* przedstawiono kwestie bardziej ogólne i nie na pierwszym miejscu związane z terroryzmem. Natomiast w części drugiej pt. *Asymetryczność terroryzmu* skupiono się na aspektach dotyczących terroryzmu. Ponadto ważnym elementem publikacji jest *Słowo wstępne*, w którym współredaktor S. Wojciechowski w sposób klarowny i logiczny zaprezentował cele książki i główne przesłanki jej powstania.

W części pierwszej przedstawiono podstawowe pojęcia z punktu widzenia tytułu i problematyki całej książki, w tym określono istotę zagrożeń asymetrycznych, ich specyfikę, typologię, źródła i rangę. Uwzględniono również różne uwarunkowania oddziałujące na zagrożenia asymetryczne, także w odniesieniu do sytuacji w Polsce. Dużą uwagę zwrócono na kontekst bezpieczeństwa energetycznego. W dalszych rozważaniach w tej części podjęto problemy związane z konfliktami zbrojnymi, w tym przeanalizowano zagrożenia asymetrycznych na przykładzie 3 współczesnych konfliktów: w Iraku, izraelsko-palestyńskiego i w Osetii Południowej. Natomiast w części drugiej w sposób wieloaspektowy przeanalizowano asymetryczność terroryzmu, w tym obok rozpatrywania ogólnych zagadnień ujęto takie kwestie jak rozwój technologii terrorystycznych i cyberterroryzm oraz 2 przykłady: drugiej wojny libańskiej i Zjednoczonego Królestwa.

Część pierwsza pt. *Asymetryczność – istota i charakter zagadnienia* składa się z 14 rozdziałów. Można je zaliczyć do 3 grup:

- rozdziałów przedstawiających podstawowe zagadnienia zagrożeń asymetrycznych (rozdziały, które napisali M. Madej, K. Kubiak, A. Chodubski, M. Pietraś);
- rozdziałów uwzględniających w dużym stopniu aspekty gospodarcze (rozdziały, które napisali S. Wojciechowski, K. Bobińska i S. Meitz, J. Gryz);
- rozdziałów odnoszących się przede wszystkim do konfliktów zbrojnych (rozdziały, które napisali A. Wejkszner, J. Pawłowski, T. Szubrycht, R. Potocki i D. Miłoszewska, R. Fiedler, Ł. Szyszka, Ł. Cieśla).

Część druga pt. *Asymetryczność terroryzmu* składa się z 7 rozdziałów. Można je zaliczyć do 2 grup:

- rozdziałów prezentujących ogólne zagadnienia asymetryczności terroryzmu (rozdziały, które napisali W. Ostant, K. Karolczak, R. Szpyra);
- rozdziałów odnoszących się do wybranych rodzajów i przykładów terroryzmu (rozdziały, które napisali K. Kraj, W. Stankiewicz, W. Nowiak, D. Szlachter).

Poszczególni Autorzy w swoich rozdziałach skupili się na różnych aspektach zagrożeń asymetrycznych współczesnego świata:

- M. Madej zdefiniował i scharakteryzował zagrożenia asymetryczne oraz podkreślił ich strategiczną rangę;
- K. Kubiak wskazał na wielowymiarowość pojęcia asymetrii, również przedstawiając asymetrię w stosunkach międzynarodowych i konfliktach zbrojnych;
- A. Chodubski zidentyfikował asymetryczne zagrożenia cywilizacyjne w kontekście bezpieczeństwa państwa polskiego;
- S. Wojciechowski przeanalizował i ocenił asymetryczność ekonomiczno-społeczną współczesnego świata, w tym zróżnicowania dochodowe i ich determinanty;
- K. Bobińska i S. Meitz zwrócili uwagę na rolę korporacji transnarodowych i interwencjonizmu państwowego w kreowaniu zagrożeń asymetrycznych;
- M. Pietraś podjął problematykę transnarodowości zagrożeń asymetrycznych, w tym zagadnień zmiennych systemowych;
- J. Gryz zaprezentował rosyjską politykę energetyczną jako źródło zagrożenia asymetrycznego dla Polski;
- A. Wejkszner określił istotę współczesnych konfliktów asymetrycznych uznawanych za wojny XXI wieku, w tym cechy nowych konfliktów asymetrycznych;
- J. Pawłowski przedstawił zagrożenia asymetryczne z punktu widzenia wojskowej myśli strategicznej;
- T. Szubrycht wskazał na znaczenie sił morskich dla bezpieczeństwa z uwzględnieniem europejskich państw NATO;
- R. Potocki i D. Miłoszewska skoncentrowali się na prawnych uwarunkowaniach zwalczania zagrożeń asymetrycznych na przykładzie amerykańskiego „Patriotic Act”;
- R. Fiedler przedstawił oblicza asymetryczności w Iraku, w tym ewolucję od wojny konwencjonalnej do konfliktu asymetrycznego;
- Ł. Szyszka ujął problematykę asymetryczności konfliktu izraelsko-palestyńskiego;
- Ł. Cieśla scharakteryzował wojnę w Osetii Południowej jako przykład konfliktu asymetrycznego;
- W. Ostant wyjaśnił ogólne zagadnienia terroryzmu jako asymetrycznego zagrożenia globalnego;
- K. Karolczak uznał terroryzm za paradygmat nadchodzących wojen IV i V generacji;

- R. Szpyra zaprezentował wybrane aspekty militarne reagowania na terroryzm jako zagrożenie asymetryczne;
- K. Kraj przybliżył niektóre kwestie dotyczące rozwoju technologii terrorystycznych;
- W. Stankiewicz przedstawił cyberterrorizm jako ważne zagrożenie asymetryczne współczesnego świata;
- W. Nowiak przeanalizował drugą wojnę libańską w kontekście terroryzmu i asymetrii;
- D. Szlachter opisał politykę informacyjną administracji państwowej w walce z terroryzmem na przykładzie Zjednoczonego Królestwa, a szczególnie podmioty i cele tej polityki.

Nawiązując do treści wstępu zawartej na s. 6, należy podkreślić, iż w recenzowanej pracy wskazano, że „Asymetryczność to pewien model konstruowania i opisu świata, mniej lub bardziej popularny, ale uniwersalny. Świat był, jest i będzie asymetryczny. I nie odmieni tego integracja czy globalizacja. Co najwyżej zmienić się może zakres i skala asymetryczności”. Stwierdzenie to można w znacznym stopniu odnosić do rozważań prowadzonych nie tylko w skali światowej, ale także innej międzynarodowej, narodowej (krajowej), regionalnej i lokalnej.

Wśród innych walorów ocenianej publikacji trzeba między innymi wymienić: dążenie do zaprezentowania interdyscyplinarnego ujęcia, wysoką aktualność rozważań, uwzględnianie aspektów teoretycznych i praktycznych, przedstawianie danych empirycznych, wykorzystywanie w rozważaniach dotąd opublikowanych merytorycznych pozycji literatury, w tym prac anglojęzycznych. Wydaje się, że omawiana praca może także stanowić inspirację do prowadzenia dalszych badań nad tą niezwykle ważną tematyką. Wiele wątków warto kontynuować w ramach kolejnych badań i publikacji.

Można również zauważyć, że ogólnie książka została starannie opracowana pod względem redakcyjno-technicznym.

Reasumując należy stwierdzić, że recenzowana publikacja jest wartościowym wkładem do badań nad problematyką bezpieczeństwa międzynarodowego. Może być użyteczna dla teoretyków i praktyków, również studentów i dyplomantów, zajmujących się różnymi dziedzinami, przede wszystkim politologią, stosunkami międzynarodowymi, globalizacją, studiami strategicznymi, bezpieczeństwem narodowym, ekonomią.

Ireneusz JAŻWIŃSKI
Uniwersytet Szczeciński

Małgorzata Budyta-Budzyńska, *Socjologia narodu i konfliktów etnicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, ss. 317.

Problematyka narodowościowa w minionych dwóch dekadach stanowiła w mniejszym lub większym stopniu obiekt zainteresowania badaczy stosunków międzynarodowych, głównie za sprawą krwawych konfliktów etnicznych na Bałkanach i w Afryce, nacjonalistycznych resentymentów w Europie Środkowej i Wschodniej oraz ruchów separatystycznych w Europie Zachodniej czy Azji. Do ich zrozumienia i analizy potrzebna była teoretyczna wiedza z różnych dziedzin, związana z kwestiami etnicznymi, do tej pory „roz-siana” po licznych publikacjach. W latach dziewięćdziesiątych XX w. polscy czytelnicy mogli zapoznać się z zachodnimi poglądami na tematykę etniczną dzięki tłumaczeniom